

„Nem súlyed az emberiség!”...

**Album amicorum
Szörényi László LX. születésnapjára**

Főszerkesztő: JANKOVICS József
Felelős szerkesztő: CSÁSZTVAY Tünde
Szerkesztők: CSÖRSZ Rumen István
SZABÓ G. Zoltán

Nyitólap: www.iti.mta.hu/szorenyi60.html

MTA Irodalomtudományi Intézet
Budapest, 2007

Újabb adatok a reformkori kéziratok országgyűlési tudósítások történetéhez¹

A modern magyar politikai sajtó – az 1840-es években történt – kialakulásának sajátossága, hogy egyik, s talán a legfontosabb forrását a tulajdonképpeni, azaz nyomtatott sajtó fejlődésén kívül kell keresnünk: azokban a kéziratok tudósításokban, amelyeket Kossuth jelentetett meg előbb az 1832–1836. évi országgyűlés, majd a vármegyegyűlések 1836 májusa és 1837 áprilisa közötti tárgyalásairól. Az *Országgyűlési Tudósításokat* és a *Törvényhatósági Tudósításokat* egy rövid időszakot leszámítva kézírás–másolás útján sokszorosították, s előfizetés útján bárki hozzájuk juthatott. E tudósítások – írta Kossuth reformkori pályájának monográfiája – „a hiányzó politikai lapot pótolták”. A *magyar sajtó története* előadásában ennek megfelelően „[a]z új politikai sajtó előzményei” között a két vállalkozásnak nagyobb terjedelmű is jutott, mint a Széchenyihez közel álló *Jelenkornak* és a kormányzat által létrehozott és pénzelt pozsonyi *Hirnök*nek.² Kossuth lapjai mellett, majd azok után, egészen 1848-ig további kéziratok tudósítások is megjelentek, bár sajtó- és politikatörténeti jelentőségük össze sem hasonlítható a Kossuth lapjaiéval. E tudósítások megjelenése és fennmaradása szoros kapcsolatban állott a cenzúra fennállásával: a kormányzat az 1830-as évek elején jóformán semmilyen, de az 1840-es évek végén is csupán cenzúrázott beszámolókat közlését engedélyezte a nyomtatott hírlapok szerkesztőinek az országgyűlés, illetve a vármegyegyűlések tanácskozásairól. Az országgyűlés hivatalos, ún. országos üléseinek naplója – több hetes vagy hónapos késéssel és drágán – nyomtatásban is megjelent, de a táblák elnökeinek, azaz a kormányzatnak a felügyelete mellett, az alsótábla kerületi üléseiről – a leghevesebb viták itt folytak – naplót

1 E rövid dolgozat a nyilvánosság, a sajtó és közvetve a cenzúra magyarországi történetének egy fontos és különös fejezetéhez kíván adalékokkal szolgálni. Egyben köszöneti az ünnepeket, akinek delfinológiai alapvetése, az „*Ars mutilandi Hungarica*” mindenki számára kötelező olvasmány, aki szövegkiadással vagy a cenzúra történetével foglalkozik.

2 KOSÁRY Domokos, *Kossuth Lajos a reformkorban*, Bp., 1946, 103; *A magyar sajtó története I. 1705–1848*, szerk. KÓKAY György, Bp., 1979, 372–414, ill. 380–403. (A fejezet szerzője KOSÁRY Domokos.)

csak 1843/1844-ben vezettek, de az sem látott nyomdafestéket, az ún. országgyűlési újság 1830 óta napirenden lévő tervével szemben pedig a cenzúra elvéhez ragaszkodó kormányzat merev ellenállást tanúsított. E körülmények között a kéziratos tudósítás „XIII. századi eszköz” léte (Orosz József) hiányt pótol, azt kénytelen-kelletlen a kormányzat is megtűrte, igaz, a vállalkozás kősajtó alkalmazásával történő továbbfejlesztését már megakadályozta. A cenzúra enyhülése – mind általában, mind a gyűlési tudósításokra vonatkozó előírások tekintetében – a kéziratos tudósítások iránti keresletet 1843–1844-ben, majd 1847–1848-ban csökkentette, ezt a szerkesztők a tudósítások átalakításával, a (nyomtatott) hírlapokhoz közelítésével igyekeztek ellensúlyozni. Mégis, a cenzúra léte miatt az utolsó rendi országgyűlésen, 1848 első hónapjaiban is volt igény a cenzori ellenőrzés nélkül megjelenő kéziratos hírlapra, még ha az ár többszöröse volt is a nyomtatott hírlapok előfizetési díjának. E sorok írója tizenkét évvel ezelőtt kísérletet tett a magyarországi (Magyar Királyságbeli) kéziratos tudósítások mintegy másfél évtizedes történetének megrajzolására.³ Eszerint az 1832–36-os országgyűlésen Kossuth, Orosz József (előbb együtt, majd 1834 februárjától külön-külön), Kacskovits József és Stuller Ferenc, valamint Jablanczy Ignác adott ki tudósításokat, három év múlva Stuller Ferenc, Bodon Ábrahám (1840 márciusától ketten együtt), továbbá, német nyelven Orosz József, az 1843–44. évi diétáról Záborszky Alajos, német nyelven Karl Lesigan jelentetett meg tudósítást, végül az utolsó rendi országgyűlésről ifj. Friebeisz István tudósított. Közülük Kossuth, Stuller, majd Záborszky lapját olvasták a legtöbben: Stuller valószínűleg, Záborszky pedig – legalábbis egy ideig – bizonyosan több előfizetővel rendelkezett, mint úttörő elődjük. Lapjuk jelentősége azonban, említettük, meg sem közelítette Kossuth lapját, noha az ún. országgyűlési titkosrendőrség és Sedlnitzky rendőrminiszter éppúgy figyelemmel kísérte az egyes lapszámok tartalmát, mint azt annak idején Kossuth lapja esetében tette – Stullert pedig, akit mint Wesselényi bizalmas munkatársát Bécsben már évek óta számon tartottak, sőt az erdélyi országgyűlés feloszlatása után, 1835 februárjában letartóztatását is elrendelték, figyeltette.⁴ Az alábbiakban néhány, a tanulmány megjelenése óta előkerült adattal kívánjuk az amott rajzolt képet kiegészíteni, pontosítani, illetve módosítani, mindenekelőtt az első, Kossuth által szerkesztett, részben pedig az utolsó rendi országgyűlésen megjelenő *Országgyűlési Tudósítások* vonatkozásában.

Valamennyi tudósítás közül mindig is a Kossuthéról tudtuk a legtöbbet. A kormányzat hamar felfigyelt rá, maga Kossuth is sokszor kitért a vállalkozás helyzetére elvarátaival folytatott levelezésében, majd később, különböző alkalommal visszaemlékezve. Az előfi-

3 PAJKOSSY GÁBOR, *A reformkori országgyűlési tudósítások*, Levéltári Közlemények, 1995, 121–136. – Az alábbiakban, ahol nincs hivatkozás, a mondottak dokumentálása e tanulmányban található.

4 Lásd Magyar Országos Levéltár (MOL) Regnicoláris Levéltár, Takáts Sándor-hagyaték (N 119), 8229, 8237, 8259, 8384, 8420, 8435, 8699 (1839/1840), 10062, 10676, 11133 (1843/1844), 8389 (Stuller figyeltetése), Magyar Kancellária levéltára, Acta praesidialia (A 45) 1837:709.

zetők létszámára – ez jól mutatja a vállalkozás fejlődését – számos adattal rendelkezünk, legalábbis 1833 őszéig. Kossuth adatai szerint 1833. március közepétől 44-en fizettek elő a lapra, a lapot három hónap múlva 60 példányban másolták le, 1833. október elején pedig, amikor összeírta, milyen kárpótlásra tart igényt a litográfia elvételeért, 80 „levelezőről”, azaz előfizetőről beszélt. (Ezen adatok fényében tehát mindenképpen túlzottnak kell tartanunk a kormányzat adatait, amelyek szerint Kossuthnak – és Orosznak – 1833 februárjában 50, szeptemberében több mint 100 előfizetője volt.) Kossuth három évtized múlva Horváth Mihály kérésére válaszolva így írt: „Sajtó helyett írásra lévén szorítva e tudósítások csak kevés (80–100) példányban küldethettek szét – de kivált a kaszinók és olvasó társaságok útján ezrek kezein forogván nem csekély befolyással voltak a közvélemény fejlesztésére.” „Előfizetőinek száma” – írta ennek alapján a maga nemében felülmúlhatatlan könyvében Horváth – „alig ment [...] száznál többre; de ezen előfizetők sorában állott minden megye, a legtöbb királyi város és kaszinói egylet; minél fogva a kevés példány ezrek kezén forgott.” („[E]zen ügyesen szerkesztett, bár kevés, alig száz példányban, de kivált a kaszinók s olvasó egyletek útján ezrek kezein forgó lapok” – fogalmazott Horváth másutt.) „Az ősz folyamán [ti. 1833 őszén] a lapnak már több mint száz előfizetője volt.” – olvashatjuk a sajtótörténeti összefoglalóban a végső soron tehát Horváthra visszamenő megállapítást.⁵

De hogyan alakult a vállalkozás sorsa azt követően, hogy Kossuth szakított Orosszal, majd az országgyűlés további hónapjaiban-éveiben; s egyáltalán kik fizettek elő a *Tudósításokra*? 1833 márciusából eddig is ismertük az előfizetők (pontosabban a „kikézbébesítési címek”) jegyzékét. Szerencsére a Kossuth letartóztatásakor, 1837 májusában a királyi jogügyszagató által elkobzott iratai között, kisebb hiányokkal, összesen 11 darabban, megtalálható az előfizetők 1833. július és 1836. február közötti jegyzéke; ezt a kutatás korábban nem hasznosította.⁶ Eszerint 1833. július és 1834. január között 68–72-en

5 Kossuth Lajos ismeretlen levele Horváth Mihályhoz = *Az Egri Pedagógiai Főiskola Évkönyve*, IV, Eger, 1958, 596–604, az idézet: 600; HORVÁTH Mihály, *Huszonöt év Magyarország történelméből 1823-tól 1848-ig*, Genf, 1864, I, 301, 499; *A magyar sajtó története I*, 385. (A fejezet szerzője KOSÁRY Domokos)

6 Az előfizetők jegyzéke – a 25–33. számok mellett (lásd MOL 1526 utáni gyűjtemény, Kossuth-gyűjtemény, Országgyűlési Tudósítások [R 99.], 1. t.) – az 59–115, majd a 141–327. számra vonatkozóan, azaz 1833. július közepétől 1834. január végéig – az Orosz által szerkesztett utolsó számig –, majd 1834. május elejétől 1836. február végéig maradt fenn. Ez utóbbi iratokat (lásd MTA Könyvtára Kézirattár, Ms 4850/69–80) a 3. jegyzetben említett tanulmány írásakor még nem ismertem. Az itt ismertetett újabb adatokat (vagy egy részüket) előadtam két, Kossuthal foglalkozó, 2003-ban írott és 2004-ben, illetve 2006 augusztusában megjelent tanulmányomban is: „... *hogya megkísértsem a töretlen pályát egy nagy cél fölé*,” *Kossuth a reformkori politika első évtizedében = A magyar függetlenség jelképe: Békés megye 2002. évi ünnepi Kossuth-konferenciájának előadásai*, szerk. ERDÉSZ Ádám, Gyula, 2002 [! 2004], 7–25, különösen: 12–13; *Kossuth és az 1832–1836. évi országgyűlés = Kossuth Lajos, „a magyarok Mózese”*, a Magyar Történelmi Társulat, a Magyar Tudományos Akadémia II. osztálya, a Deb-

fizettek elő a *Tudósításokra*, de amikor – augusztus közepétől október elejéig – Kossuth litográfiát alkalmazott, egy-egy szám közel 80 példányban talált gazdára. E jegyzékek igazi újdonsággal az ezt követő időszakra vonatkozóan szolgálnak. A szakítás után, 1834. februártól a *Tudósítások* előfizetőinek száma visszaesett (a megrendelők egy része Orosszal tartott), de hamarosan újra növekedésnek indult: míg számuk 1834 májusában még negyven alatt maradt, az év decemberében már megközelítette az ötvenet, 1835. április és július között meghaladta a hatvanat, 1835 októbere és 1836 februárja között pedig közel 80-an fizettek elő a lapra. (A jegyzékek tanúsága szerint a *Tudósítások* „példányszáma” néhány időszakot leszámítva számról–számra kisebb ingadozást mutatott, s a „lapból” – a tiszteletpéldányok miatt – valószínűleg mindig valamivel többet másoltak.) Az előfizetők jegyzékeiből kitűnik, hogy Kossuthnak sikerült megtartania vagy visszaszerzenie az Orosszal közös vállalkozás 1833. kora őszi előfizetőinek egyharmadát, és a régiék mellé több mint kétszer annyi új előfizetőt gyűjtenie. 1836 elején az előfizetők 30 százaléka már két és fél évvel, ezen belül 11 százaléka pedig már csaknem három évvel korábban is a megrendelők között volt, kerekén 50 százalékuak viszont 1835 áprilisa és októbere között csatlakozott az *Országgyűlési Tudósítások* előfizetőinek táborához. Ezzel az olvasottsággal sem Kacskovits Lajos, sem Jablanczy Ignác egy-egy évig fennálló lapja, sem Orosz Józsefnek az országgyűlés végéig megjelenő *Diéta-közlője* nem versenyezhetett.

Az előfizetők jelenleg ismert jegyzékein⁷ összesen 173 személy, illetve intézmény neve szerepel. Kilencen a legelső és az utolsó jegyzéken is szerepelnek, közöttük a zempléni Lónyay Gábor és Soós János, Kossuth legelső előfizetői, a *Jelenkor* szerkesztője, Helmezy Mihály, és Jósika Samu kancelláriai tanácsos. Horváth állításával ellentétben egyetlen megye és szabad királyi város sem volt előfizető (huszonnégy, illetve huszonnégy megye járatta viszont, mint tudjuk, a *Törvényhatósági Tudósításokat*). A megrendelők meghatározó csoportja, később nagy többsége a vármegyei-nemesi vezetőrétegből került ki (az ismert státuszú előfizetőknek 1833-ban 49, 1834 és 1836 között 66 százaléka volt megyei követ, vármegyei tisztviselő, táblabíró). Ugyanakkor sok arisztokrata is megrendelte a lapot, arányuk 1833 második felében egyenesen 30 százalék körül volt, de 1835–1836 fordulóján is 14 százalékra rúgott. A névsort forgatva kitűnik, hogy inkább ellenzékiek és liberálisok fizettek elő a tudósításokra, de volt az előfizetők között főispán vagy konzervatív politikus is – a Magyar Kancellária nyilván Jósika vagy Nagy Benedek titkár példánya alapján tájékozódott. Az előfizetők neve és címe persze valójában inkább csak reprezentálja azokat a településeket és azokat a köröket, ahol a lap megfordult. 1833 harmadik negyedévében a postán vagy az országgyűlési követen keresztül (akiknek a szerkesztő Pozsonyban közvetlenül átadta) a lap a magyarországi megyék felébe (24) jutott

receni Egyetem, Debrecen Megyei Jogú Város és a Hadtörténeti Intézet és Múzeum 2002. szeptember 25–26-án Debrecenben rendezett tudományos tanácskozásának előadásai, szerk. HERMANN Róbert, Bp., 2006, 9–44, különösen: 16–20. Az előfizetők jegyzéke uo., 34–44.

el rendszeresen, ezen belül kiugróan magas arányban (18 százalék) Kossuth megyéjébe, Zemplénbe. 1835 utolsó, illetve 1836 első hónapjaiban már a megyék háromnegyedében (35) olvashatták a lapot, s Zemplén mellett Zalába és a Jász-kun kerületbe is öt-öt példány jutott el. A *Tudósításokat* – többnyire egy-egy tag nevé⁸ – számos kaszinó és olvasótársaság is járatta. Az úrbéri kérdés vitáiról készült tudósításait Kossuth ingyen megküldte a nagyobb mezővárosoknak is. 1833 júniusában Orosz azt mesélte Csere-miszky Miklósnak, Metternich pozsonyi hírszerzőjének-tudósítójának, hogy több község, így Nyíregyháza, Nagykőrös és Kecskemét is előfizetett az ő (valójában Kossuthal közös) újságjára, a jegyző felolvassa a tudósításokat az esküdteknek, akik aztán továbbadják a lakosságnak. (Erre vonatkozóan nincsen más adatunk.)⁹ 1835-től Kossuth előfizetői között szerepelt három jász-kun város, Túrkeve, Félegyháza és Halas tanácsa. A lapot kezdettől fogva több helyütt tovább is másolták. Egy ismeretlen 1834 februárja és szeptembere között – Kossuth jellegzetes egyéni beszúrásait kihagyva – németre fordította a *Tudósítások* számait, hogy kielégítse az országgyűlés fejleményei iránt érdeklődő, de magyarul nem tudó olvasók igényeit – bizonyára úgy, mint később a fiatal Fest Imre, aki az 1839/40. évi országgyűlés idején úgy egészítette jövedelmét, hogy Stuller Ferenc *Országgyűlési Tudósítását* rendszeresen németre fordította, és a Szepességben öt példányban értékesítette.¹⁰ Mindezek alapján tehát, figyelembe véve a korabeli olvasási szokásokat is, a lapok valóban „ezrek kezén forog[tak]”, mint Kossuth írta. A vállalkozás a körülményekhez képest pénzügyi tekintetben is tekintélyes méretű volt. Kossuth 1833 szeptemberében Orosszal együtt mintegy havi 800 forint, 1835–1836 fordulóján egymaga havi 640 forint előfizetési díjból befolyó bevétellel számolhatott. Az előfizetők viszont gyakran késtek a fizetéssel, 1834 decemberében már 1800 forinttal, 1836 áprilisában 2800 forinttal tartoztak. A vállalkozás (ha az előfizetési díjak befolytak) pénzügyileg nem volt veszteséges, egzisztenciát viszont nem lehetett rá alapítani, de Kossuth nem is tervezte ezt: a *Tudósítások* sikere viszont megalapozta presztízsét a nyilvánosság és a politika világában.

Kossuth iskolát teremtett: a későbbi országgyűlési tudósítások szerkesztői többnyire ugyanazzal vagy hasonló címmel, hasonló formátumban, terjedelemben, szerkezetben, hasonló ár fejében és ugyancsak szabad előfizetés mellett jelentették meg lapjukat. (Közülük Bodon lapját továbbra is csak leírásokból ismerjük, és azt eddigi adataink szerint csupán Gömörben: Rozsnyón és Rimaszombatban olvasták,¹¹ Stuller – illetve 1840

7 Lásd a 6. jegyzetet.

8 Listáinkon csak három egylet (az egri, a honti és a miskolci) szerepel.

9 MOL Bécsi levéltárakból kiszolgáltatót iratok, Hungarica aus der Privatbibliothek S. M. Franz I (I 50.), 136. téka, III. köteg, CSEREMISZKY 1833. június 15-i jelentése.

10 Országgyűlési Könyvtár, MO:VI:1832/36/D; FEST Imre, *Emlékirataim*, s. a. r. KOROMPAY Bertalanné, KOROMPAY H. János, Bp., 1999, 47–48.

11 MOL N 119. 8272. (Sedlnitzky bizalmasának jelentése, Rozsnyó, 1839. július 21.)

márciusától Stuller és Bodon – országszerte terjesztett lapjának számos teljes példánya ismeretes, az előfizetők számát azonban nem tudjuk.) Kossuth *Tudósításai* fogalommal váltak: Stuller lapját kormányzati körökben az első hetekben a könnyebb érthetőség végett „Kossuth módjára írott jelentéseként” emlegették.¹²

Mindez vonatkozhatott pusztán a két vállalkozás általános jellemzőinek hasonlóságára is, Kossuth tudósításait azonban mindenekelőtt a politikai irányt illetően tekintették viszonyítási pontnak. Önmagában nem büntethető Orosz tudósításainak külföldre vitele, írta Reviczky Ádám gróf 1836 májusában a Harsányi Pál ellen folytatott vizsgálat során, akit Salzburgban politikai kéziratok kicsempészésével gyanúsítottak, hiszen amellett hogy a lapot szabadon lehetett terjeszteni, az csak rövid közlésekre szorítkozott, és – szúrta bele személyesen a kancellár a Sedlnitzkynek készített átirat fogalmazványába – „a Kossuth-féle lappal ellentétes irányt” követett.¹³ Stuller lapját is a Kossuthéhoz mérte kormányzati ember, besúgó és ellenzéki politikus egyaránt. Avval összefüggésben, hogy mint a főrendi napló lehetséges szerkesztője, 1840. január végén az ő neve is szóba került, egy besúgó (megismételve azt a vádat, amelyet sokszor hangoztattak Kossuthal szemben) kifejtette, hogy Stuller „teljes terjedelmében” hozza az ellenzéki felszólalásokat, míg a kormánypártiakét csupán „silány kivonatban”, a lapot tehát „az úgynevezett liberális szellemben” szerkesztik, s az, amely tehát semmi esetre sem pártatlan, csak „a szerkesztő intellektuális gyengesége” folytán nem olyan veszélyes irányú, mint a „hírheft és a liberálisok által annyira hiányolt Kossuthé”. E napokban egy kötetlen ellenzéki tanácskozás során a bihari Beöthy Ödön kiemelte Kossuth szerepét az ellenzék megerősödésében: a *Tudósítások* hozzásegítettek az országgyűlés irányának felismeréséhez, s így a vármegyék igazodhattak hozzá; Stuller lapjának terjesztését a kormányzat immár nem akadályozza, de a szerkesztő képességei korlátozottabbak annál, hogy olyan tudósításokat közöljön, amelyek alapul szolgálhatnak az utasítások készítéséhez.¹⁴

Az első két reformországgyűlésről, illetve az üléseken folytatott vitákról a közönség kizárólag a kéziratok tudósításokból nyerhetett egyidejű, illetve közel egyidejű értesülést. A nyomtatott sajtó, ha egyáltalán, az ünnepélyes aktusokat, a feliratokat és a leiratokat, részben az üzeneteket közölte, illetve közölte. 1843 májusában a kormányzat lehetővé tette, hogy az újságszerkesztők a vitákról is beszámolhassanak, a felszólalók nevét azonban nem közölhették, hallgatniuk kellett a hallgatóság reakciójáról, az elhangzottakat nem kommentálhatták, s a cenzoroknak kötelességük volt az ún. józan szólásszabadság

12 MOL N 119. 8229. (Stuller „nach Art und Form der Kossuthischen Blättern” tudósít, jelentette Sedlnitzky 1839. június 15-én) – MOL A 45. 1839:857. (Stuller „ad modum pagellarum Ludovico-Kossuthianarum scriptas relationes” ad ki – írta mailáth Antal kancellár 1839. július 27-én.)

13 MOL A 45. 1836:734. („eine dem Kossuthischen Blatte entgegengesetzte Tendenz”)

14 MOL N 119. 9028, 9024 (Pozsony, 1840. január 27., illetve január 24. – az utóbbi hibás, továbbá csonka másolat)

határait átlépő szöveghelyek törlése. Ez utóbbi előírás 1847 októberét-novemberét követően is érvényben maradt, amikor már lehetővé vált az egyes szónokok nevének feltüntetése.¹⁵ Az előírások enyhítése – s a nyomtatott sajtó lehetőségeinek bővülése –, amihez a pusztán létükkel is a cenzúrára figyelmeztető és annak jogszerűségét tagadó kéziratok lapok is hozzájárultak, az eredeti program felülvizsgálatára készítette a szerkesztőt. Záborszky Alajos, aki Kossuth régi híveként ellenzéki támogatással indította el az *Országgyűlési Tudósításokat*, negyed év után, 1843 augusztusában átalakította lapját. A lap, immár *Országgyűlési Szemle* címmel a heti két alkalom helyett egyszer jelent meg, a szerkesztő vezércikket, elemzéseket hozott, s olyan rovatokat indított, amelyekkel továbbra is lépést tarthatott a nyomtatott sajtóval. Portrékat közölt a diéta szereplőiről, teljes egészükben hozta azokat a beszédeket, amelyeket a cenzúra „megszabdalt”, végül „Iránytű” címmel segédeszközt nyújtott a *Pesti Hírlap* olvasásához: számról számrá megadta azoknak a szónokoknak a nevét, akiknek a felszólalását az újság csak név nélkül hozhatta. Záborszky azonban, minden jel szerint, így sem tudott az igényeknek megfelelni, és tíz hónap után, de még öt hónappal az országgyűlés befejezése előtt, búcsút mondott az olvasóknak.

Friebeisz Imre tudósítása 1847 novemberében indult, s kikövetkeztethetően hetente háromszor jelent meg. Az eredeti előfizetési felhívást nem ismerjük, csupán a második, 1848 februárjában közrebocsátott újabb felhívást, és a szerkesztő neve nélkül megjelent *Országgyűlési Tudósítások* egy nagyobb, 1848. január eleje és március eleje közti töredékét (a 26–57. számot), amely minden valószínűség szerint Friebeisz lapjával azonos.¹⁶ A szerkesztő a második felhívásban leszállította az előfizetési díjat, azt ígérte, „minden lapot megelőzve” tudósít, hozza a beszédek cenzorok által törölt részeit, „társaséleti mozgalmakat, ötleteket, élczetek”, híreket. A ránk maradt lapszámokban (amelyekből nem érzékelhető jelentős változás a lap tartalmát, szerkezetét illetőleg) a szokásos tudósításokat olvashatjuk az ülésekről, a „Képcsarnok” című rovat „[a]z országgyűlési követek arcképéből” közölt rövid jellemrajzokat (így Zala két követéét), hírt adott az országgyűlési ifjak mozgalmairól, a szabad sajtó érdekében beadott petíciójokról, rövid híreket hozott, 1848. február végétől Párizsból stb. Az utolsó szám után a tudósításokhoz hozzákötve egy „privát levél” olvasható, Pozsony, március 12-i kelettel. E levél – amelyről nem tudjuk, eredetileg is hozzátartozott-e, legalább mellékletként, a *Tudósításokhoz*, vagy utóbb kötötték hozzájuk – Kossuth híres felirati beszédének, pontosabban a beszéd a *Pressburger Zeitungban* közölt összefoglalásának március 5-i lelkes bécsi fogadtatásáról számolt be, majd ezt írta: „... azon kíváncsiságot, mellyel a szomszéd bécsiek az

15 Az országgyűlési beszédek cenzúrázására legújabbán lásd MOLNÁR András, *Kossuth cenzúrázott országgyűlési beszéde (1848. február 8.)*, Századok, 2002, 909–926.

16 MTA Könyvtára Kézirattár, Tört. 4-rét. 271. – E töredéket korábbi tanulmányom írásakor még nem ismertem.

országgyűlés iránt viseltetnek, képzelni sem lehet. Seregestül várják a posta meg érkezését, s csak úgy nyelik a Pressburger Zeitungot. Ezeknek, ti. a bécsieknek most csak egy istenük van, s ez Kossuth, kinek arczképéből hír szerint 20000 példány rendeltetett meg a német statusok számára.”¹⁷ Bár bizonyára véletlen, szinte szimbolikusnak is tekinthetjük, hogy töredékünk éppen e híradással zárult. A levél a politikai hírlapként funkcionáltatott kéziratok tudósítások megteremtője addigi legfontosabb beszédének fogadtatását ismertette. Kossuth kevesebbet kért ugyan, mint amennyi saját, illetve az ellenzék programjában szerepelt (a követelések közül a sajtószabadság is hiányzott), a szöveg német, radikalizált változata (nem a *Pressburger Zeitung* beszámolója) „a forradalom keresztelőbeszéde” azonban olyan kölcsönhatásokat hozott mozgásba a Habsburg Monarchián belül, amelyek napok alatt a Metternich-rendszer megdöntéséhez vezettek – s vele együtt megszűntek azok a keretfeltételek is, amelyek között a kéziratok tudósítások létrejöttek és másfél évtizeden keresztül fennmaradtak.

17 *Uo.*, 197r,v.